

KULTTUURI

Sananvapaus laajenee Suomessa

Ihmisoikeustuomarin mielestä tuomioistuimet ovat korostaneet liikaa yksityisyyden suojaa

Mediatohtori

Tuomioistuimet Suomessa ottavat huomioon aiempaa laajemmin sananvapauden demokratian toteutumisessa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen EIT:n suomalaistuomari Päivi Hirvelä toteaa, että esimerkiksi Korkein oikeus on ottanut onkeensa ihmisoikeussopimusta koskevista sananvapausratkaisuista.

"Oikeuden perusteluteknika on parantunut viime vuosina aivan silmissä", Hirvelä sanoo.

EIT on katsonut Suomen loukanneen ihmisoikeussopimuksessa turvattua sananvapautta useasti viime vuosina.

"Tapaukset ovat kuitenkin vanhoja, eivätkä välttämättä kerro tästä päivästä. Olisikin ollut mukavampaa, jos niitä olisi ratkaistu jo aiemmin. Silloin ne olisivat voineet olla jo aiemmin ohjauksena yleistä oikeuskäytäntöä."

Päivi Hirvelän mielestä sananvapauden näkökulma on ollut oikeuden tulkinnoissa Suomessa liian kapea tai sen merkitys on ohitettu täysin. Yksityisyyden suojaa on sovellettu mediaa vastaan nostetuissa oikeustapauksissa poikkeuksellisen kattavasti. "Suomalaistuomarit ovat tunteet luottavan siihen, että riittävä punninta sananvapauden ja yksityisyydensuojan välillä on tehty jo lainsäädäntövaiheessa. Tästä syystä sananvapauden merkitystä ei ole pohdittu enää erikseen tapauksia ratkaistaessa."

Sananvapaus sekä toisaalta yksityiselämän, perhe-elämän ja kunniansuoja ovat ihmisoikeussopimuksessa kaksi samanarvoista oikeutta. Kummallakaan niistä ei ole toista suurempaa painoarvoa.

Sananvapaus on yksi ehdotetuista vapausoikeuksista ja samalla demokraattisen yhteiskunnan kulmakiviä. Median harjoittamana se on keskeistä demokraattisen järjestelmän toiminnan varmistamiseksi ja arvioimiseksi. Sananvapauden käyttöön liittyy kuitenkin oma vastuunsa, eikä sitä saa käyttää vilpillisesti, esimerkiksi jakamalla tietoisesti virheellisiä tietoja.

"Mutta sananvapauden rajoittamisen perusteita on arvioitava hyvin tarkasti."

Ihmisoikeussopimuksen sisältö

kertoo paljon sananvapauden merkityksestä. EIT:n tulkinnot korostavat median yhteiskunnallista tehtävää ja oikeutta

Päivi Hirvelä työskentelee tuomarina Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa Strasbourgissa. Hän arvioi, että sananvapauden osuuta ottaa aikaisempaa paremmin huomioon suomalaistuomioistuinten päätöksissä.

puuttua julkisuudessa erilaisiin asioihin. Julkinen intressi on laaja käsite ja keskeinen kysymys yhteiskunnallisten toimintojen ja yleisen vallankäytön valvonnan kannalta.

Sananvapauden arvioimisessa on mentävä pitkälle yksittäisten tapauksien olosuhteisiin ja yksityiskohtiin. Tapauksista on löydettävä jotakin sellaista erityistä ja olennaista, joka tekee asian merkitykselliseksi sananvapauden ja tiedonvälityksen näkökulmasta.

Vaikka yleiset perustelut sananvapauden rajoitukseen olisivatkin olleet tapauksessa perusteltuja, kansalliset tuomioistuimet eivät ole tuoneet niitä

aina perusteluissa esiin.

"Annamme merkitystä sille, miten sananvapauden merkitystä on tapauksen yhteydessä pohdittu. Tuomioistuinta edellytetään, että ne ensinnäkin tiedostavat kahden ihmisoikeuden, sananvapauden ja yksityisyyden suoja, olemassaolon ja pohtivat niiden tasapainottamista juttussa. Sananvapautta on rikottu, jos se on ohitettu ratkaisussa täysin eikä sille ole annettu perusteluja, jotka on merkittävä", Päivi Hirvelä sanoo.

EIT pyrkii pitämään valtioille langettavat korvaukset pieninä, jottei niistä synny houkuttelevaa raha-automaattia.

Poliitikkojen ja muiden mer-

kittävien vallankäyttäjien yksityiselämän on vaikutusta julkisen roolin arvioimisessa. Kuitenkin vallankäyttäjien mediajulkisuuden kohdalla on pohdittava, missä vaiheessa tällaista tarkkailukohteena olemisen pakko ei enää ole.

Aiemman pääministerin Matti Vanhasen Pääministerin morian -kirjan tapaus on yksi tämäntapainen tuleva arvioinnin kohde. Korkein oikeus tuomitsi kirjan kirjoittajan ja kustantajan Vanhasen yksityiselämän ydinalueeseen ulottuvista loukkauksista.

Suomi liittyi ihmisoikeussopimukseen vasta parisenkym-

mentä vuotta sitten. Ruoska lainsäädännöstä löytyi suensaasti korjattavaa suhteessa sopimuksen vaatimukseen, erityisesti koskien pakkoja, vangitsemisiä ja muita yhteiskunnan järeitä keinoja.

Sananvapauskysymyksiä on arvioitu Suomessa virallisen syyttäjän ajamissa kunnianloukkauksissa rikosjuttuina ja seuraamuksetkin ovat saattaneet olla tuntuja. Monissa muissa maissa nämä jutut ovat siviili-prosessia.

"Suomalaisessa lainsäädännössä ei ole mitään erityistä korjattavaa, vaan ongelma on siinä, miten sitä sananvapauden suhteen sovelletaan. Esimer-

kiksi mahdollisuus vankeusrangaistukseen on asia, joka pitäisi poistaa sananvapautta rajoittavasta lainsäädännöstä. Tämänlaisella sanktiolla voi olla laajempaa hillitsevää vaikutusta median toiminnalle ja tätä kautta demokratian toteutumiselle", Päivi Hirvelä pohtii.

Heikki Kuutti heikki.kuutti@yu.fi

Viestintätoimikunnan ja Journalismietikan asiantuntija, FT Heikki Kuutti tapasi Päivi Hirvelän Strasbourgissa marraskuussa. Kuutti on arvioinut tämän vuoden ajan Kalevan juttuja tällä palstalla. Arviot löytyvät internetistä osoitteesta www.kaleva.fi/mediatohtori

Jan Hultin jättää oopperajuhlat ensi vuonna

STT SAVONLINNAN Savonlinnan oopperajuhlien johtaja vaihtuu ensi vuoden syksyllä. Festivaalia pian kymmenen vuotta johtanut **Jan Hultin**, 55, jättää tehtävänsä. Hultinin kausi huipentuu festivaalin satavuotisjuhliin tulevana kesänä.

Uuden johtajan haku alkaa ensi vuoden alusta. Hultinin aisaparina toimiva kapellimestari **Jari Hämäläinen** jatkaa taiteellisena johtajana kauteen 2013.

Hultin on luvanut olla käytävissä mahdollisuuksiensa mukaan myös juhlikesän 2012 jälkeisessä siirtymävaiheessa. Hän kertoo miettineensä asiaa jo pitemmän aikaa.

"Sanoin jo 50-vuotishaastattelussa, että juhlikesä voisi olla luonteva aika ajottaa viestikappala seuraajalle ja lähteä itse uusille urille."

Tulevaisuuden suunnitelmiaan

Hultin ei vielä puhu. Savonlinnan juhlien hän arvioi kulkeneen kaudellaan hyvään suuntaan. Talousvaikeuksia on ollut, mutta niistäkin on selvitty.

Ensi kesänä Savonlinnan oopperajuhlat viettää 100-vuotissyntymäpäiväänsä festivaalin historian kalleimmalla ohjelmistolla. Sen jälkeen oopperanjohtaja Jan Hultin lähtee kohti uusia haasteita.

"Nyt keskitytään vuosisadan juhlien rakentamiseen. Syksyllä on sitten aikaa katsella, mihin suuntaan maailma vie."

Hultin on taustaltaan luokanopettaja, joka on työskennellyt aiemmin muun muassa Suomen Kansallisoopperassa.

Paperisilta tulee vastaanotto-keskuksiin

Eeva Kauppinen Kaleva

OULU Kaikista Suomen laitoksista turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksissa on kaikkein vähiten kulttuuritarjontaa. Tämä havainto johti Suomen Kansallisteatterin toteuttamaan **Vastaanotto**-projektiä.

Projektissa on kolme vaihetta: kenttätyö, **Paperinkuri**-esitys Kansallisteatterin pienellä näyttämöllä sekä **Paperisilta**-esityksen valtakunnallinen kiertue.

Paperisilta yhdistää liikettä, laulua, musiikkia ja teatteria. Ensi-iltana on 6.12. Helsingin Kyliäsaaren vastaanottokeskuksessa. Ensi vuoden aikana Paperisilta nähdään vastaanottokeskuksissa ympäri maan sekä alle 18-vuotiaina Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden ryhmäkodeissa.

Paperisilta vieraillee Rovaniemellä 23.2., Kemissä 24.2., Ruukissa 27.3., Oulussa 28.-30.3. ja Pudasjärvellä 30.3.

Kajaanin vastaanottokeskuksessa Paperisilta nähdään kesäl-

lä 2012 **Kajaanin Runoviikkojen** aikana. Paperisilta-esityksen jälkeen esiintyjät virittävät henkilökunnan avustuksella keskustelua esityksen herättämistä tunteista ja ajatuksista.

Mukana ovat tanssija **Nina Hyvärinen**, näyttelijä **Jussi Lehtonen** ja muusikko **Mikko Perkola**. Esityksen ohjaaja on **Hanna Brothorus**.

Esityksen aikana järjestetään toimintaa myös vastaanottokeskusten alle 10-vuotiaille asukkaille. Työpajamuotoisen **Paperisilta**-esityksen toteutuksesta vastaa kaksi teatteripedagoginäyttelijää, **Mirjami Heikkonen** ja **Elyssa Salo**.

Suomessa on tällä hetkellä 22 vastaanottokeskusta ja 20 alakäisyksikköä. Niissä asuu noin 4000 turvapaikanhakijaa, joista 200 on yksin tulleita alaikäisiä.

Vastaanotto-projekti on toteutettu yhteistyössä Suomen Puolustuksen ja Lastensuojelun keskusliiton kanssa.

Julkinen arvostelu puolitiessä Suomessa

Euroopan ihmisoikeustuomioistuinten

toimija ja tätä kautta myös julkisen arvostelun kohde. Poliitikkojen ja muiden vallankäyttäjien velvoitteet altistaa julkiselle arvoinnille ymmärrettävällä kyllä.

EIT lisäksi edellyttää, että yksittäisiä tapahtumia tai toimijoita saa käsitellä mediajulkisuudessa esimerkiksi jostakin laajemmasta yhteiskunnallisesta epäkohdasta.

Käsiteltävien asioiden laadulla tai sävyllä ei sinällään

ole rajoituksia, vaan ne voivat olla esimerkiksi järkyttävää tai aiheuttaa levottomuutta.

Myös tietynasteiset liioittelut ja provokatiiviset ilmaisut on ymmärretty osaksi journalismia ja keinoiksi herättää yleisön mielenkiinto kertottavissa asioita kohtaan.

Sananvapautta tukevat EIT:n päätökset kertovat, että suomalaiset ammattijournalistit voivat

edistää julkisuutta. Esimerkiksi seuraavat EIT:n tulkinnot tukevat laajempaa sananvapautta kuin mitä suomalaisoikeustuimet ovat päättäneet:

Potilaskuolemaan johtaneen leikkauksen jälkeen mediaa kiinnostusta eikä tapauksen esitutkintaan pohjautunut julkisuus loukannut kirurgin kunniaa, vaikka hänen päätyttyään epäiltyään ei löytynyt riittävä näyttöä

tapauksen oikeuskäsittelyssä **Virheellisten väitteiden** myöhempi oikaiseminen olisi pitänyt ottaa huomioon oikeuden ratkaisussa, joka koski erään järjestön asiamiehen amatilista osaamista kritisoimista juttua.

Kansanedustajan nimen mainitseminen tämän aviomiehen ravintolierihumista koskeneessa jutussa ei loukannut kansanedustajan yksityisyyttä.

Presidentinvaalien tiedotus-

Kansallisteatterin Kiertuenäyttämön Paperisilta-esityksessä ovat mukana muusikko Mikko Perkola (vas.), tanssija Nina Hyvärinen ja näyttelijä Jussi Lehtonen.

Suomi loukkaa sananvapautta

EUROOPAN IHMISOIKEUSTUOMIOISTUIMEN TUOMIONTEN

STT HELSINKI Suomi on joutunut useamminkin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen (EIT) kuin muut maat, joissa Suomen ihmisoikeussopimukseen turvattua sananvapautta. Toukokuun loppuun mennessä Ruotsi saanut vastaavia tuomioita ja Norja viisi. Tuolloin Suomessa tuomioita oli 12.

Ylen sai tuomita MOT-ohjelman inestijaksosta

STT HELSINKI Suomi on joutunut useamminkin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen (EIT), Tuoreen vuosiraportin mukaan Suomi sai viime vuonna 17 ihmisoikeuden rikosten uhreista paljastaan.

STT HELSINKI Suomi on joutunut useamminkin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen (EIT) kuin muut maat, joissa Suomen ihmisoikeussopimukseen turvattua sananvapautta. Toukokuun loppuun mennessä Ruotsi saanut vastaavia tuomioita ja Norja viisi. Tuolloin Suomessa tuomioita oli 12.

Suomelle Pohjoismaista eniten EIT-tuomioita

STT HELSINKI Suomi on joutunut useamminkin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen (EIT), Tuoreen vuosiraportin mukaan Suomi sai viime vuonna 17 ihmisoikeuden rikosten uhreista paljastaan.

STT HELSINKI Suomi on joutunut useamminkin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen (EIT), Tuoreen vuosiraportin mukaan Suomi sai viime vuonna 17 ihmisoikeuden rikosten uhreista paljastaan.

STT HELSINKI Suomi on joutunut useamminkin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen (EIT), Tuoreen vuosiraportin mukaan Suomi sai viime vuonna 17 ihmisoikeuden rikosten uhreista paljastaan.

Engelmin on aiheutunut myös liian laajasta yksityiselämän suojaan tulkinna erityisesti "tavallisten kansalaisten" julkisessa käsitellessä.

Suomessa unohdetaan, että yksityisistä ihmisistä voi tulla uuden tehtävän tai poikkeuksellisen toiminnan kautta julkinen

Suomalaismediaan liittyvät sananvapauskiistat ovat nousseet sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asialistoille että suomalaisien lehtien otsikoiksi.

Suomelle Pohjoismaista eniten EIT-tuomioita

Suomelle Pohjoismaista eniten EIT-tuomioita

Suomelle Pohjoismaista eniten EIT-tuomioita

Toimittajat ovat menneet kuitenkin liian pitkälle joissakin tapauksissa ja ovat loukanneet yksityisyyttä. EIT oli valmis rajaamaan median rakentamaa sananvapautta esimerkiksi seuraavissa tapauksissa:

Urheiluseuran tekemästä joukkoraikauksesta kertominen tosiasiana loukkaa pelaajien kunniaa, koska asiasta ei ollut riittävä näyttöä eikä juttua mainittu erikseen sitä, ettei asiassa ollut käynnistetty rikostutkintaa.

Insestistä tuomitun isän televisiohaastattelu olisi pitänyt toteuttaa alaikäisten uhrien suojelemiseksi ilman, että isän henkilöllisyys paljastui samalla.

Ääriliikkeet näyttämölle

Kaleva OULU Kajaanin Harrastajateatterin esitys *Radix* pohtii poliittisen radikalismien nykytilaa globaalissa kontekstissa.

Näyttämölle nousevat nykyään radikaalit Yhdysvaltain kristillisestä oikeistosta Venäjän usunasteihin, Lontoon mellakoitsijasta ympäristöovertureihin, ääri-islamisteista Breivikiin, Halla-ahista Linkolaan.

"Teos on syntynyt halusta tutkia, mistä vihan ideologioissa ja ääriliikkeiden nousussa on kyse. Mitä radikalisoitumisen lähtelä, juurissa (lat. radix) todella piilee", kertoo dramaturgi ja ohjaaja Eino Saari.

Toteutuksessa on hyödynnetään ajankohtaisia ja dokumentteerit erä muotoja. Näyttämöllä nähdään 15 teatterin harrastajaa ja ammattilaisia.

Ensi-iltana on Generaattorilla Kajaanissa perjantaina 2.12. kello 19. Esityksperiödi jatkuu 18.2.2012 saakka.

Kajaanin Harrastajateatterin esitykset *Radix* ja *Mum - esitys äitiedestä*, *tyttäenä olemisesta ja elämästä* valittiin Työväen Näyttämöpäiville Mikkelin 17.-29.1.2012. Jälkimmäisen on ohjannut Sara Saxholm.